

І. ФЕДЬ

Проектна компетентність у професійному становленні майбутнього вчителя початкової школи
в курсі «Технології»

ПРОЄКТНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КУРСІ «ТЕХНОЛОГІЇ»

Ірина Федь

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Україна

Анотація. У роботі розкрито поняття «проектна діяльність», «проектно-діяльнісні засади», виявлено їх можливості та сфери реалізації. Дано аналіз змісту освіти на проектно-діяльнісних засадах, використання перспективних педагогічних технологій, спрямованих на формування конкурентноздатної особистості, яка може самостійно розробляти свої життєві стратегії, використовуючи свої знання для створення та досягнення мети, зростає роль проектно-технології освіти та виховання. Метод проектів, зорієнтований на плекання особистості як творця і проектувальника свого життя, і є, без сумніву, однією зі складових впровадження інтерактивної освіти та виховання і формування духовності майбутніх педагогів.

Розглянуто питання організації проектно-діяльності учнів початкової школи під час уроку, відмінності понять «проектна діяльність», «проектний метод», описані проектні вміння учнів початкової школи та їх відповідність універсальним освітнім діям, зосереджено увагу на проектній діяльності через призму її інтегративної специфіки. На прикладі освітнього проекту з технологій розглянуто мету та завдання проекту для учнів початкових класів із предмету «Технології», алгоритм роботи педагога в ході проектно-діяльності, значення проектно-діяльності для учнів початкової школи. Значну увагу приділено провідному методу освіти учнів проектно-діяльності – методу творчих проектів, його дидактичній сутності та міждисциплінарному характеру використання у процесі освіти. Розглянуто методику освіти учнів виконанню творчих проектів. Показано, що проектна діяльність – одна з найбільш ефективних способів підвищення якості освіти учнів початкової школи. Обґрунтовано необхідність використання проектно-діяльності в школі у зв'язку з реалізацією Державного стандарту початкової загальної освіти. Розкрито можливості методу проектів у розвиток особистості та соціалізації учнів початкової школи.

Ключові слова: компетентність; професійна компетентність; проектна компетентність; початкова школа; компетентнісний підхід; проектна діяльність учнів початкової школи; проектна діяльність на уроках технології.

PROJECT COMPETENCE IN THE PROFESSIONAL EDUCATION OF THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER IN THE “TECHNOLOGY” COURSE

Iryna Fed

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the
Primary Education Theory and Practice Department
SHEI “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Ukraine

Abstract. The concept of “project activity” and “project-activity principles” were revealed in the work, their possibilities and spheres of implementation were revealed. An analysis of the content of education on a project-activity basis is given, the use of promising pedagogical technologies aimed at the formation of a competitive personality that can independently develop its life strategies, using its knowledge to create and achieve a goal, the role of project technology of education and training is growing. The method of projects, focused on the cultivation of the individual as a creator and designer of his life, is, without a doubt, one of the components of the implementation of interactive learning and education and the formation of the spirituality of future teachers.

The issue of organizing the project activity of primary school students during the lesson, the differences between the concepts of “project activity”, “project method”, the project skills of primary school students and their correspondence to universal educational actions are described, attention is focused on project activity through the prism of its integrative specificity. On the example of an educational project on technologies, the purpose and tasks of the project for primary school students on the subject “Technology”, the teacher’s work algorithm during the project activity, the meaning of the project activity for primary school students are considered. Considerable attention is paid to the leading method of teaching students project activities - the method of creative projects, its didactic essence and the interdisciplinary nature of its use in the educational process. The method of teaching students to perform creative projects is considered.

It is shown that project activity is one of the most effective ways to improve the quality of education of primary school students. The need to use project activities at school in connection with the implementation of the State Standard of Primary General Education is substantiated. The possibilities of the project method in personality development and socialization of primary school students are revealed.

Keywords: competence; professional competence; project competence; primary school; competence approach; project activity of primary school pupils; project activity in technology lessons.

Вступ

Нині дедалі нагальною стає проблема підготовки педагога, який володіє способами проєктування своєї професійної діяльності. Необхідність її вирішення пов’язана з такими фактами: по-перше, з тим, що всі сфери діяльності сучасного суспільства, через високий розвиток його проєктно-організаційної культури, мають на увазі розробку та здійснення проєктів: виробництво матеріальних цінностей, культура, наука тощо. В. Бурков, Д. Новіков під проєктом розуміють «обмежену в часі цілеспрямовану зміну окремої системи із встановленими вимогами до якості результатів, можливими рамками витрати коштів та ресурсів і специфічною організацією». Саме цей факт є підставою для твердження про те, що проєктна культура має стати основою для затвердження нової освітньої парадигми (І. Колесникова, А. Новіков, Н. Сафонцева та ін.).

По-друге, у професійному стандарті педагога наголошується, що проєктування є узагальненою трудовою функцією, здійснення якої стає основою організації професійної діяльності педагога, реалізації його професійних компетенцій, формування предметних та всіх груп універсальних освітніх дій учнів.

Продуктивна освіта учнів початкової школи можлива лише при досить високому рівні проектної компетентності педагога початкової школи. Тому вища освіта має успішно виконувати таке важливе завдання щодо підготовки педагогічних кадрів, як формування проектної компетентності майбутніх педагогів початкової освіти.

В даний час у нашій країні підготовка педагогів регулюється державним освітнім стандартом вищої освіти. У цьому документі компетентності розглядаються як основні освітні конструкти, головні критерії якості освіти країни.

Значна частка значущих для продуктивної педагогічної роботи загальнокультурних та професійних компетенцій педагога, успішно формується за допомогою творчої самореалізації студента у проектній діяльності в умовах партнерства між викладачем і студентом. Це пов'язано з тим, що проектна діяльність розвиває у студента вміння виявляти коло актуальних психолого-педагогічних, дидактичних, соціокультурних проблем; вміння здійснювати аналіз міжпредметних зв'язків та міждисциплінарний синтез соціально-гуманітарних знань; вміння формулювати освітні та виховні цілі з урахуванням зовнішніх та внутрішніх ресурсів педагогічного процесу; вміння здійснювати планування та прогнозування результатів діяльності; вибудовувати особистісно орієнтовані взаємини з партнерами зі спілкування та спільної освітньої діяльності; організувати презентацію індивідуальних та колективних результатів роботи у проекті. Виділення методу проектів із загального різноманіття інноваційних педагогічних технологій дозволяє розглядати проектну компетентність педагога як самостійну галузь загальної культури педагога та його професійної компетентності.

У зв'язку з тим, що метод проектів має вікову історію існування у зарубіжній та вітчизняній педагогічній практиці, можна виділити великий пласт наукових досліджень, що розкривають переваги даної технології у досягненні дидактичних цілей. Осмислення наукової літератури та прикладних досліджень у галузі застосування технології проектного навчання дозволяє виділити основні аспекти вивчення даної проблеми: філософський, соціокультурний та психолого-педагогічний.

На філософському рівні розкривається цінність проектної діяльності у формуванні гуманістичного світогляду, цілісної картини світу, системно-творчого мислення людини (В. Іванов, В. Ігнатова, Т. Пчелінцева, А. Львова, К. Цюлковський, А. Чучин-Русів). На соціокультурному рівні вивчаються можливості соціального проектування у розвитку громадянського суспільства

(Н. Аітов, Г. Антонюк, В. Катаєва, Ю. Крючков, В. Луков та ін.). На психолого-педагогічному рівні розглядаються та активно розробляються проблеми особистісної та професійної самореалізації у проектній діяльності (О. Бондарець, М. Борисовська, Н. Ігошина, С. Канєва, С. Солодовнікова, Є. Стрікачева, Г. Тімоніна, В. Щеголь та ін.); розкривається сутність, функції та засоби формування проектної культури майбутнього педагога як складової професійної компетентності (Л. Філімонюк).

Вивченню сутності педагогічного проектування та проектної діяльності учнів присвячено роботи багатьох вітчизняних учених. Основними напрямками дослідження цієї проблеми є: проектування професійної педагогічної освіти (В. Болотов, М. Горчакова-Сибірська, Г. Ібрагімов, Є. Ісаєв, І. Колесникова, А. Орлов, В. Слобідчиков, Н. Шайденко та ін); педагогічне проектування професійної діяльності вчителя (Г. Ковальова, Л. Морозова, В. Монахов, А. Нижніков, Т. Смиковська та ін.); проектна діяльність як засіб формування професійної компетентності майбутнього педагога (В. Веселова, Н. Головіна, Г. Демакова, Н. Трофімова, Л. Філімонюк та ін.); специфіка організації проектного навчання у вищій школі (Н. Алексєєв, Г. Антюхов, Є. Болдирєв, Ю. Гарагуля, Ю. Громико, Л. Курбатова, Н. Ключєва, Л. Іванова, І. Пастухова, В. Рубцов та ін).

Разом з цим питання, пов'язані з розкриттям змісту поняття «проектна компетентність педагога початкової школи», вивченням особливостей освоєння студентами технології проектного навчання учнів початкової школи, створенням проектно-розвивального середовища, що сприяє формуванню проектної компетентності майбутніх педагогів початкової школи в процесі вищої освіти, не були предметом спеціального дослідження.

Виявлене протиріччя між значимістю проектної компетентності педагога початкової школи як необхідної складової професійно-педагогічної компетенції сучасного педагога, що зумовлює успішність розвитку соціально активної, інтелектуально-творчої, морально-вихованої особистості учня початкової школи, та обмеженістю у практиці сучасної вищої педагогічної освіти науково-обґрунтованих педагогічних технологій її формування визначає проблему нашого дослідження. У теоретичному плані – це проблема створення та наукового обґрунтування моделі формування проектної компетентності майбутніх педагогів у процесі педагогічної освіти. У практичному плані – проблема визначення педагогічних умов, реалізація яких забезпечить успішне формування проектної компетентності майбутніх педагогів у процесі вищої освіти.

Теоретичні основи формування проектної компетентності у професійному становленні майбутнього вчителя початкової школи

Процес професійної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти повинен бути орієнтований на реалізацію потреб суспільства в компетентних, високоосвічених педагогів, здатних проєктувати і технологічно реалізовувати форми взаємодії, організації відносин між суб'єктами освітнього процесу.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних основ формування проектної компетентності у професійному становленні майбутнього вчителя початкової школи.

Нові вимоги до підготовки випускника закладу вищої освіти базуються на компетентнісному підході, вивченням якого займаються вітчизняні (В. Байденко, В. Болотов, В. Серіков, І. Зимня, А. Хуторський та ін.) та зарубіжні дослідники (Ж. Делор, Дж. Равен, В. Хутмакер і ін.). Ключова ідея даного підходу полягає в тому, що результатом освітньої діяльності має стати не просто випускник, що володіє певним обсягом знань, а компетентна людина здатна до продуктивної діяльності, що несе відповідальність за її результати, а також готова до саморозвитку і самореалізації в професійній діяльності.

Проблема компетентності, як «певного результату освіти» була вперше представлена в 2001 році в матеріалах «Стратегії модернізації змісту загальної середньої освіти». У них були розглянуті «історія розробки проблеми компетенції / компетентності, самого компетентнісного підходу в зарубіжній і вітчизняній літературі. Про це свідчить доповідь авторського колективу Ірини Зимньої, представлена на XI Симпозіумі «Кваліметрія в освіті: методологія, методика, практика», «Становлення ключових соціальних компетенцій на різних рівнях освітньої системи (дескрипторна характеристика як база оцінювання)».

О. Лебедев визначає, «компетентнісний підхід як сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, відбору змісту освіти, організації освітнього процесу та оцінки освітніх результатів» [6].

На основі аналізу робіт із проблеми компетентнісного підходу (Н. Кузьміної, А. Маркової, Дж. Равена, Р. Уайта, Н. Хомського та ін.) у його становленні в освіті можна виділити три етапи.

Перший етап розвитку компетентнісного підходу відноситься до 1960-1970 рр. У цей період в науковий апарат Н. Хомським (1965 р.) було введено поняття «компетенція», визначені умови розмежування дефініцій компетенція і компетентність. Трансформаційна граматики і теорія навчання мовам дозволили виділити види мовленнєвої компетенції та встановити поняття «комунікативна компетентність» (Д. Хаймс). У 1959 р. «компетентність» розглядається

Р. Уайтом, як сукупність всіх видів поведінки, в тому числі внутрішньої мотивації.

На другому етапі (1970-1990 рр.) розвитку компетентнісного підходу наголошується використання термінів «компетенція» і «компетентність» в області теорії і практики навчання мови, управлінському професіоналізмі, керівництві, менеджменті. В даний часовий період починає розроблятися зміст поняття «соціальні компетенції / компетентності». Дж. Равен (John Raven) у своїх дослідженнях наводить тлумачення компетентності та її видів, пізніше інтерпретованих як компетенції. В його роботі «Компетентність у сучасному суспільстві» компетентність трактується, як «життєвий успіх в соціально значущій галузі». У своїй роботі автор розглядає 39 видів компетентностей, які ототожнює з «мотивованими здібностями» [17]. Дана робота стала поштовхом до активної роботи з проблеми тлумачення поняття і видів компетентностей у всьому світі. Дж. Равен вказує на зв'язок рівня компетентності з результатом діяльності людини. Для автора компетентність виступає, як здатність людини об'єднувати різні складові діяльності для її сприятливого здійснення і отримання визначного результату. Складовими компетентності є: вміння проводити аналіз явищ і ситуацій, спиратися на попередній досвід, бачити подальші перешкоди, бути ініціативним, вміти вести за собою і бути веденим. З цього випливає, що компетентність складається з безлічі відносно незалежних один від одного компонентів, що утворюють якусь «надпредметну» властивість особистості. Дана властивість може проявлятися в різноманітних видах діяльності людини по-різному. У своїй роботі Дж. Равен виділяє ряд якостей, необхідних людині в будь-якій професійній діяльності: вміння самостійно працювати; брати на себе відповідальність; ініціативність; готовність бачити проблеми і вирішувати їх; вміння аналізувати нові ситуації; здатність до співпраці; здатність самостійно освоювати знання; приймати обдумані рішення [17]. Фактично, Джон Равен вживає ключові компетенції, не вживаючи цього поняття.

На третьому етапі відбувається дослідження наукового поняття компетентності в сфері освіти. З 1990-х р. в працях А. Маркової професійна компетентність починає розглядатися в контексті психології праці. Л. Мітіна, в свою чергу, провела дослідження педагогічної компетентності, з якого випливає, що вона складається з комплексу знань, умінь і навичок, а також способів, методів і засобів їх застосування в навчанні, комунікації і вдосконаленні студентів. У роботах Д. Махотіна і Ю. Фролова виділені діяльнісна і комунікативна складові педагогічної компетентності, проводиться відмінність понять «компетентність» і «компетенція». Вони вважають, що компетенція

визначається предметною областю, в якій студент добре обізнаний і в якій він підготовлений до навчання. Компетентність розглянута авторами як інтеграція якостей студента, яка виступає, як результат готовності бакалавра для здійснення професійної діяльності.

Загальноприйнятого визначення поняття «компетентність» в роботах і матеріалах, присвячених реалізації компетентнісного підходу, на даний момент немає. Компетенція в педагогічному контексті – це сукупність особистісних якостей, які виражаються в знаннях, уміннях і здібностях. Іншими словами, під «компетенцією» необхідно розглядати коло питань, в якому будь-хто має знання і досвід; це творче і ефективно виявлення застосування знань, здібностей і умінь в різноманітних ситуаціях, що дозволяють оперативно діяти і досягати бажаного результату. Таким чином, «компетенція» нами розуміється як сукупність сформованих у закладі вищої освіти знань, умінь і способів дій, які дозволяють забезпечувати свою професійну діяльність.

А. Хуторський пропонує класифікувати компетенції за змістом на ключові, загальнопредметні та предметні. Розмежування ключових компетентностей проводить за основними сферами діяльності учня, які дозволяють йому засвоювати накопичений соціальний досвід, набувати практичних навичок життєдіяльності в сучасному суспільстві. Дослідником виділено сім ключових компетенцій: «ціннісно-сміслова; загальнокультурна; навчально-пізнавальна; інформаційна; комунікативна; соціально-трудова; компетенція особистого вдосконалення» [26].

Ключові компетенції, що несуть надпредметний характер і формуються, в основному, на етапі шкільної освіти, служать фундаментом компетенцій професійної спрямованості, які визначають становлення професійної компетентності випускника закладу вищої освіти.

Проблемі професійної компетентності, в тій чи іншій мірі, приділяли увагу видатні громадські діячі, філософи, історики, педагоги минулого, і зараз її досліджують провідні теоретики і практики освіти. В даний період феномен компетентності описується з точки зору педагогіки, психології, соціології, методологічні можливості яких обмежені і не розкривають повноту поняття.

Більш детально розглянемо поняття професійної компетентності та його основні компоненти. Проаналізуємо кілька підходів, що існують в даний час, щодо розкриття сутності дефініції «компетентність» вченими. Слід зазначити, що в наукових працях різних дослідників дане поняття трактується по-різному.

– «...не тільки професійні знання, навички і досвід у спеціальності, але й ставлення до справи, визначені (позитивні) схильності, інтереси і прагнення,

здатність ефективно використовувати знання й уміння, а також особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці в конкретній робочій ситуації» [2];

– «особисті можливості посадовця і його кваліфікація (знання, досвід), що дозволяє брати участь у розробці певного кола рішень або вирішувати питання самому, завдяки наявності в нього певних знань, навичок; рівень освіченої особи, який визначається ступенем оволодіння теоретичними засобами пізнавальної або практичної діяльності»;

– «складна інтегрована характеристика особистості, під якою розуміється сукупність знань, умінь, навичок, а також досвіду, що разом дає змогу ефективно провадити діяльність або виконувати певні функції, забезпечуючи розв'язання проблем і досягнення певних стандартів у галузі професії або виду діяльності» [16];

– «...сукупність індивідуальних здібностей, навичок, професійних умінь і знань, наявність базової освіти й досвіду роботи, стан здоров'я працівника, необхідний для реалізації професійних функцій у межах конкретної посади (професії)».

Не слід протиставляти компетентності знання, уміння та навички. Поняття компетентності значно ширше від цих понять, тому що воно містить їх у собі, попри те, що вони є поняттям іншого порядку. Крім знань, умінь та навичок, компетентність охоплює систему ціннісних орієнтацій, звички, і тому формується не лише в навчальному закладі, але й під час трудової діяльності, спілкування тощо.

У Державних галузевих стандартах вищої освіти це поняття визначається як необхідний обсяг і рівень знань, досвід із певного виду діяльності; наголошується, що фахова компетентність характеризує якість особистості випускника закладу вищої освіти, під якою розуміють «цілісну сукупність характеристик особистості, що визначає зміст соціально значущих і професійно важливих властивостей особи, яка закінчує заклад вищої освіти» [4].

Розглядаючи понятійний апарат професійної компетентності можна відзначити різноманітність формулювань, однак, в структурі компетентності авторами одноголосно виділяються три компонента: теоретичний, практичний і особистісний.

Розглядаючи структуру професійної компетентності педагога, дослідники не мають єдиної думки. В. Сластьонін вважав, що «поняття професійної компетентності висловлює єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності і характеризує його професіоналізм» [22].

Разом із І. Ісаєвим і Є. Шияновим він вважав, що професійна компетентність педагога заснована на педагогічних уміннях, що визначають цю готовність.

Виділяють два види готовності: теоретичну, яка передбачає володіння аналітичними, прогностичними і рефлексивними вміннями, і практичну, що включає в себе організаторські та комунікативні вміння [22].

О. Єпішева розглядає професійно-педагогічну компетентність як здатність і готовність особистості на основі знань і досвіду здійснювати професійну діяльність. При цьому професійно-педагогічна компетентність виступає, як інтегральна характеристика педагога і виражається в здатності діяти самостійно, відповідально в сформованій професійній ситуації. Таку ж думку має Ю. Сенько, який розглядає професійно-педагогічну компетентність, як інтегральну характеристику педагога, яка відображає рівень розвитку його здатності і готовності в області проєктування і рішення професійних завдань, що відповідають вимогам тих, які навчаються.

Дослідники вважають, що структура професійної компетентності вчителя повинна складатися з професійних знань, умінь і професійно значущих особистісних якостей. Педагогічна компетентність, по Л. Гурьє, включає в себе: «сукупність знань, умінь, навичок, а також прийомів і способів їх реалізації в діяльності, спілкуванні, розвитку (саморозвитку) особистості. При цьому придбані в процесі навчання знання, вміння, навички і способи їх реалізації не вичерпують складу даного поняття. Велике значення має особистісний потенціал викладача, сукупність професійно значущих особистісних якостей».

На думку А. Маркової, професійна педагогічна компетентність педагога – «обізнаність вчителя про знання, уміння та їх нормативні ознаки, які необхідні для здійснення цієї праці; володіння психологічними якостями, бажаними для його виконання, реальна професійна діяльність відповідно до стандартів і норм» [9]. Автор виділяє: педагогічну діяльність і спілкування педагога, особистість учителя, результати його діяльності у вигляді навченості і вихованості. Вони виступають фундаментом п'яти блоків професійної компетентності вчителя, в кожному з яких розглядаються професійні знання, уміння і навички та вимоги для їх здійснення.

Професійно компетентним вважається вчитель, який реалізує свою педагогічну діяльність на досить високому рівні, який одержує при навчанні і вихованні учнів стабільні високі результати, самостійно вирішує виникаючі проблеми і оцінює результати своєї діяльності.

Професійна компетентність складається з психолого-педагогічної та методичної компетентності. Сучасне суспільство потребує вчителів, які здатні

зайняти особистісно-гуманітарну позицію по відношенню до учня і самого себе, що мають на меті розвиток особистості учня, здатні до творчості, які прагнуть до саморозвитку та професійної самоосвіти. Тому проблема підвищення психолого-педагогічної компетентності вчителя є актуальною.

На сьогодні не склалося єдиної думки щодо структури цієї компетентності. М. Лобанова характеризує її як системну властивість особистості, виділяючи 3 компоненти: професійно-освітній, професійно-діяльнісний і професійно-особистісний. Професійно-освітній – володіння теоретичними знаннями з основ наук, які вивчають особистість людини. Професійно-діяльнісний – професійні знання та вміння, перевірені на практиці і відмічені особистістю як найбільш дієві. Професійно-особистісний – особистісні якості, що визначають позицію і спрямованість педагога як особистості, індивіда і суб'єкта діяльності.

Незважаючи на різний підхід, автори сходяться на думці про наявність в структурі компетентності теоретичного, практичного та особистісного компонента.

З огляду на розмаїття здійснюваних видів педагогічної діяльності в складі професійно-педагогічної компетентності педагога можна виділити велику кількість взаємопов'язаних компетентностей, наприклад, освітню, організаційну, методичну, наукову, технологічну, ІКТ-компетентність та ін. Ми виділяємо і описуємо тільки ті з них, які мають відношення до професійної діяльності вчителя початкових класів в області використання сучасних інноваційних технологій – проектна компетентність або проектна діяльність.

Вперше вжив слово «проект» у 1908 році завідувач відділу виховання Д. Снезден у сільськогосподарській освіті. За допомогою проєктів пропонувалося пов'язати роботу шкіл із потребами сільськогосподарського виробництва. Бюро виховання узаконило термін проєкт у 1911 році.

Підходи до розуміння сутності цього методу у вітчизняній та зарубіжній педагогіці були дещо різними.

Російські вчені пов'язували методи освіти (в тому числі і проєктний метод) насамперед із проблемою розвитку особистості, підготовкою її до життя та праці.

У вітчизняній педагогіці цей метод розглядався як засіб всебічної вправи розуму та розвитку мислення, розвитку творчих здібностей, розвитку самодіяльності та підготовки учнів до самостійного трудового життя, підготовки вихованців до професійної діяльності, злиття теорії та практики в освіті (Є. Каганов, М. Крупеніна, В. Ігнат'єв, В. Шульгін).

Про важливість проектної діяльності у формуванні дослідницьких умінь наголошували Джон Дьюї, Вільям Херд Кілпатрік, Е. Коллінгс, С. Шацький, О. Макаренко, Н. Матяш, І. Чечель, Є. Полат, Н. Пахомова та інші.

Поняття «проектна діяльність» знаходить своє відображення на стику двох основоположних гуманітарних наук – педагогічної і психологічної. Навчання проектної діяльності передбачає врахування, як основних закономірностей педагогічного процесу, так і її психологічного змісту.

А. Сазанова стверджує, що «проектна діяльність – це цілеспрямована діяльність з певною метою, за певним планом для вирішення пошукових, дослідницьких, практичних завдань із будь-якого напрямку змісту освіти» [19].

На думку авторів, в більшості випадків, коли педагоги початкової освіти говорять про дитячі проекти та їх організацію, доречніше використовувати саме останнє поняття – «проектна діяльність». Це доречно, тому що, як правило, основним завданням педагогів початкової ланки є не навчання дітей саме в такій формі (проектній), а включення їх в активний процес, формування суб'єктної позиції діяча.

Вік учнів початкової школи є вступним етапом входження у проектну діяльність, що закладає фундамент подальшого оволодіння нею. Зміст проектної діяльності учнів початкової школи формується шляхом відбору доступного матеріалу, що вводить учнів у світ знань. О. Савенков говорив, що основними завданнями проектної освіти учнів початкової освіти є:

- за змістом: формування наочно-образного уявлення про навколишній світ;
- за впливом на формування особистості: розвиток рефлексії, внутрішнього плану дій, довільності, комунікативних навичок, творчого мислення та уяви [18].

На думку М. Ступницької, проектна діяльність учнів початкової школи є одним із методів освіти, що спрямована на вироблення самостійних дослідницьких умінь (постановка проблеми, збір та обробка інформації, проведення експериментів, аналіз отриманих результатів). Такий вид діяльності сприяє розвитку творчих здібностей та логічного мислення, об'єднує знання, отримані під час освітнього процесу та долучає до конкретних життєво важливих проблем.

Метою проектної діяльності є розуміння та застосування учнями початкової школи знань, умінь та навичок, набутих щодо різних освітніх предметів (на інтеграційній основі).

Завдання проектної діяльності:

- навчання планування (учень повинен вміти чітко визначити мету, описати основні кроки для досягнення поставленої мети, концентруватися на досягненні мети, протягом всієї роботи);
- формування навичок збору та обробки інформації, матеріалів (учень повинен вміти вибрати відповідну інформацію та правильно її використовувати);
- вміння аналізувати (креативність та критичне мислення);
- вміння складати письмовий звіт (учень повинен уміти складати план роботи, презентувати чітко інформацію, оформляти виноски, мати уявлення про бібліографію);
- формувати позитивне ставлення до роботи (учень повинен виявляти ініціативу, ентузіазм, намагатися виконати роботу у строк відповідно до встановленого плану та графіку роботи) [23].

Як слушно стверджує М. Ступницька, робота над проектом – це освітня діяльність, тому природно, що вона проводиться під керівництвом педагога. Роль вчителя у разі полягає у організації суб'єкт – суб'єктних відносин, у коригуванні самостійної діяльності учнів початкової школи.

У ході організації роботи над проектами реалізуються такі цілі:

- освітня – залучення кожного учня до активного пізнавального процесу; організація індивідуальної та групової діяльності учнів, виявлення умінь та здібностей працювати самостійно за темою;
- розвиваюча – розвиток інтересу до предмета, творчих здібностей уяви учнів; формування навичок дослідницької діяльності, громадських виступів, умінь самостійної роботи з літературою; розширення кругозору, ерудиції;
- виховна – виховання толерантності, особистої відповідальності за виконання обраної роботи [23].

Н. Пахомова зазначає, що саме у віці учнів початкової школи закладається низка ціннісних установок, особистісних якостей та відносин. Якщо ця обставина не враховується, якщо цей вік розглядається як малозначущий, «прохідний» для методу проектів, то порушується наступність між етапами розвитку освітньо-пізнавальної діяльності учнів та значної частини дітей і не вдається згодом досягти бажаних результатів у проектній діяльності.

Проблема проекту чи дослідження, що забезпечує мотивацію включення учнів у самостійну роботу, має бути у сфері пізнавальних інтересів учнів і у зоні їх найближчого розвитку. Важливо ставити разом із учнями початкової школи і освітні цілі з оволодіння прийомами проектування як загальноосвітніми вміннями. Наприклад, можна поставити учням такі питання: Які вміння знадобляться для виконання цього проекту? Чи володієте ви цими вміннями

достатньою мірою? Яким чином ви зможете набути потрібних вам умінь? Де ще ви зможете згодом застосовувати такі вміння?

Великої уваги від вчителя вимагає і процес осмислення, цілеспрямованого набуття та застосування учнями знань, необхідних у тому чи іншому проєкті. Від вчителя при цьому буде потрібний особливий такт, делікатність, щоб не «нав'язати» учням інформацію, а направити їх самостійний пошук, наприклад: «Чи ви все знаєте, щоб виконати цей проєкт? Яку інформацію вам потрібно отримати? До яких джерел інформації слід звернутися (інтернет, довідники, художня література, підручники)?» [14].

На думку О. Кравцової, доцільно у процесі роботи над проєктом проводити з учнями початкової школи екскурсії, прогулянки-спостереження, соціальні акції. У цьому контексті цікаві опитування, інтерв'ювання учнями окремих осіб, для яких призначений дитячий проєкт. Важливо, щоб діти відчули потребу у виробках, які вони виготовили, відчули атмосферу свята через те, що вони принесли радість людям.

Вчитель може підказати джерела інформації, і може просто спрямувати думку учнів у потрібному напрямі самостійного пошуку. Але в результаті учні повинні самостійно та в спільних зусиллях вирішити проблему, застосувавши необхідні знання часом із різних галузей, отримати реальний та відчутний результат. Вся робота над проблемою, таким чином, набуває контурів проєктної діяльності.

У першому класі проводиться підготовка до здійснення запровадження в проєктну діяльність. Учні опановують елементарні знання та виконують різноманітні завдання та вправи у спільній діяльності з учителем [5].

Починаючи з 2-го класу, метод проєктів цілеспрямовано можна застосовувати. Саме у другокласників найбільш ефективно здійснюється орієнтування у процесі освіти на уяву та мислення. Це сприятливий вік для розвитку творчого мислення, уяви. Вчені визначили, що одним із провідних новоутворень цього віку є довільність психічних процесів, яка передбачає вольове регулювання та спрямованість діяльності. Дитина хоче щось створити, підняти свій імідж. Вчителю необхідно лише вчасно стимулювати цю діяльність.

В основі проєктної діяльності лежить ідея про спрямованість діяльності (в ході якої учень відкриває для себе багато нового і невідомого) на результат, який досягається в процесі спільної роботи дорослого та дитини над певною практичною проблемою. Цей результат можна побачити, осмислити, використовувати в реальній практичній діяльності.

Так, Є. Полат виділяє в проєктній діяльності учнів початкової школи

наступні етапи, які відповідають освітній діяльності:

- мотиваційний (учитель: дає загальний задум, створює позитивний мотиваційний настрій; діти: обговорюють, висувають свої власні ідеї);
- планує-підготовчий (визначаються тема й цілі проєкту, формуються завдання, виробляється план подальших дій, встановлюються певні критерії оцінки, як результату, так і процесу, узгоджуються способи спільної діяльності спочатку з максимальною допомогою вчителя, а потім із наростанням самостійності учнів);
- інформаційно-операційний (учні: збирають матеріал, працюють із різними джерелами інформації, безпосередньо виконують проєкт, коли вчитель: спостерігає, координує, підтримує, сам є інформаційним джерелом);
- рефлексивно-оцінний (учні: представляють проєкти, беруть участь у колективному обговоренні та змістовній оцінці результатів і процесу роботи, здійснюють усну або письмову самооцінку, учитель виступає учасником колективної оціночної діяльності) [15, с. 174].

Проектна діяльність розвиває у дітей універсальні навчальні дії:

- орієнтація на самостійну пошукову роботу, самоаналіз, самооцінювання;
- організація самостійної роботи учнів, творчих груп, стимуляція міжпредметних дій, аналізу досягнутих результатів та оцінки їх;
- формування особистісних якостей учня початкової школи;
- формування умінь самостійного планування дій учня та їх послідовності;
- формування комунікативних дій [12, с. 182].

Проектна діяльність є гарною нагодою пов'язати урочну та позаурочну діяльність учня початкової школи у єдине ціле. На проведення роботи над проєктною діяльністю може бути відведений певний час, наприклад:

- частина уроку з основних навчальних предметів;
- час занять у групах подовженого дня;
- будь-який час, що відводиться для позаурочної діяльності учнів.

При виконанні проєктної діяльності в учня початкової школи не виникне такої проблеми як перевантаження, бо учні виявляють добровільне бажання брати участь у ній.

Невелику кількість урочного часу доцільно використовувати для того, щоб:

– при першій згадці про роботу над черговою темою познайомити дітей із новою темою, обмінятися думками, обговорити можливі аспекти теми, дати учням можливість обрати цікавий для них аспект теми, зафіксувати їх вибір;

– у процесі роботи над реалізацією проєктів робити огляд поточного стану справ, надаючи дітям можливість зробити проміжні презентації своєї діяльності; крім того, у цей час можна вирішувати різноманітні організаційні питання [1, с. 5].

Проектна діяльність учнів може здійснюватися індивідуально, у парі чи групі протягом певного часового проміжку (частини уроку, одного уроку, кількох уроків чверті тощо) [3, с. 71].

Запровадження методу проєктів у початковій школі має свої особливості. Повноцінна проєктна діяльність не підходить учням початкової школи. Головне завдання тут – врахувати особливості учнів (вікові та психологічні). Є думка, що у початковій школі найкраще обмежити виконання проєкту одним-двома уроками. Або ж – займатися проєктами у позаурочній діяльності. Перш ніж розпочати повноцінні проєкти, учнів слід спочатку навчити вирішувати проєктні завдання. У ході такого завдання учні отримують готовий комплект завдань. Проєктні завдання мають колективний характер і можуть стати першим кроком до освоєння дітьми основ проєктної діяльності [15, с. 254].

На думку О. Обухова, проєктний метод – це метод, що йде від дитячих потреб та інтересів, що стимулює дитячу самодіяльність, з його допомогою реалізується принцип співпраці дитини та дорослої, що дозволяє поєднувати колективне та індивідуальне в освітньому процесі. Це технологія, що забезпечує особистісне зростання дитини, що дозволяє фіксувати це зростання, вести дитину за ступенями зростання – від проєкту до проєкту.

Проектна діяльність, надаючи учневі широке поле нової йому діяльності, цим сприяє появі кола інтересів і, потім, крізь них, непрямим чином впливає формування ідеалів, переконань, звичок і світогляду особистості. Проєктна діяльність учнів початкової школи як вид освітньої діяльності на всіх етапах свого здійснення має характер спільної діяльності, розділеної між учнем та вчителем-консультантом, а також усередині групи учнів, зайнятих виконанням одного проєкту [13].

На підставі цього можна зробити висновок про те, що проєктна діяльність має всі переваги спільної діяльності, в процесі її здійснення діти набувають багатого досвіду спільної діяльності, розділеної як з дорослими, так і з однолітками.

Проектна діяльність, як і будь-який інший вид діяльності, містить аналіз

проблеми, постановку мети, вибір засобів її досягнення, пошук та обробка інформації, її аналіз та синтез, оцінка отриманих результатів та висновків.

Занурення в освітній проєкт можна позначити як етап формулювання теми та проблеми проєкту, що відповідає початковому етапу творчості. Етап організації освітньої діяльності, вважає Н. Пахомова, являє собою постановку мети та завдань щодо вирішення проблеми проєкту та здійснення дослідження, а це не що інше, як підготовка до вирішення. На етапі здійснення діяльності учні «здобувають» знання, яких бракує, готують презентацію результатів. А перевірка результатів необхідна учню та вчителю для оцінки і відповідно самооцінки [14].

Важливим компонентом у професійній підготовці педагогів є технологічна компетентність у курсі «Технології», що включає не тільки систему знань, умінь, норм і цінностей, а й можливість технологічних засобів для професійно-особистісного розвитку майбутніх педагогів професійного навчання.

Технологічний підхід займає важливе місце у вітчизняній педагогіці. Йому присвячені роботи таких вчених: В. Беспалько, В. Боголюбова, Т. Ільїної, Г. Селевко та ін. Специфіка педагогічної технології полягає в тому, що в ній освітній процес повинен гарантувати досягнення поставлених цілей, а також дозволити з більшою визначеністю передбачати результати і керувати педагогічними процесами. Домігшись міцних результатів навчання технологічним шляхом, учитель виявляється в змозі приділити більше уваги власне педагогічній творчості, розвитку учнів [20].

Розглядаючи технологічний підхід в освіті і включаючи педагогічні технології в освітній процес можна перейти до обґрунтування сутності технологічної компетентності вчителя як «комплексу умінь застосовувати педагогічні технології в навчальному процесі, здійснювати проєктування педагогічного процесу як цілеспрямованої послідовності операцій, дій».

На сьогодні «технологічна компетентність» не є однозначно сформульованим визначенням (А. Вербицький, Н. Пікатова, Д. Санніков, В. Штейнберг і ін. У багатьох визначеннях технологічної компетентності, запропонованих цими авторами, відзначається ідея ефективності, результативності та високопродуктивної діяльності педагога, який володіє даною компетентністю.

М. Манько вважає за необхідне доповнити структуру професійної компетентності новим компонентом, який називає технологічною компетентністю і формулює як функціональну систему креативно-технологічних знань, здібностей і стереотипів інструменталізованої діяльності

по перетворенню педагогічної дійсності [8].

На думку Є. Никифорової, технологічна компетентність, будучи компонентом цілісної професійно-особистісної структури, визначається як комплекс когнітивних, операційно-діяльнісних, дидактико-проектировочних і рефлексивно-аналітичних умінь, опосередкованих ціннісно-смісловими установками і мотивами здійснення професійної діяльності педагога реалізовувати педагогічний процес у школі з гарантованими результатами [11].

Технологічна компетентність забезпечує виконання педагогічних функцій, організацію взаємодії суб'єктів освітнього процесу, управління освітнім процесом, створення професійно-творчого простору, проектування і реалізацію освітньо-професійної діяльності, етапність професійно-пізнавальної діяльності, отримання гарантованого результату підготовки майбутніх педагогів професійної освіти.

В основі методу проєктів лежить розвиток пізнавальних навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення. Якщо ми говоримо про метод проєктів, то маємо на увазі саме спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологію), яка має завершитись цілком реальним, відчутним практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином.

Щоб досягти такого результату, потрібно навчити дітей самостійно мислити, знаходити та вирішувати проблеми, залучаючи для цієї мети знання з різних галузей, здатність прогнозувати результати та можливі наслідки різних варіантів вирішення, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Метод проєктів завжди орієнтований на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну, групову, яку учні виконують протягом певного відрізка часу.

Таким чином, при формуванні дослідницьких умінь на уроці технології необхідно використовувати проєктну діяльність, оскільки саме вона стимулює дитячу самостійність, реалізує принцип співпраці дитини та дорослого, дозволяє поєднувати колективне та індивідуальне в освітньому процесі.

Методичні основи формування проєктної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в курсі «Технології»

Організація проєктів у початковій освіті сьогодні – дуже цікаве та актуальне направлення. Про це говорить досить великий інтерес педагогів-практиків до цієї теми. Однак, досвід показує, педагоги часто змішують такі поняття, як «проєктування», «проєктний метод» і «проєктна діяльність». Проєкт (від *projectus* – «кинутий вперед») – це прообраз, план якого-небудь об'єкта, процесу, справи. Проєктування – це поняття, що відображає сам процес

створення проєкту його учасниками. Поняття «проєктний метод» включає в себе дві складові – «проєкт» і «метод». Метод – це спосіб, шлях навчання. Таким чином, під методом проєктів можна розуміти спосіб навчання через організацію проєктів. Проектна діяльність – це активна творча діяльність учнів, що має конкретну мету, визначену структуру, спрямована на отримання заздалегідь прогнозованого продукту [21].

Але на думку авторів, у більшості випадків, коли педагоги початкової школи говорять про дитячі проєкти та їх організацію, доречніше використовувати саме останнє поняття – «проєктна діяльність». Це доречно, тому що, як правило, основним завданням педагогів початкової ланки є не навчання дітей саме в такій формі (проєктній), а включення в активний процес, формування суб'єктної позиції діяча. На думку Н. Матяш, проєктна діяльність інтегрує в собі елементи ігрової, пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, перетворювальної, навчальної, комунікативної діяльності [10].

Дана інтеграція представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Інтеграція різних видів діяльності в проєктній діяльності учнів початкової школи

Вид діяльності	Характеристика
Ігрова діяльність	Для учнів початкової школи проєкт – це часто гра, що включає їх у виконання відповідних ролей – архітектора, дизайнера та інших (в залежності від виду та теми проєкту).
Пізнавальна діяльність (у тому числі дослідницька)	Учні початкової школи мають досить маленький життєвий досвід і запас знань. Саме тому виконання проєкту завжди пов'язане для них із пошуком нових знань, умінь і подальшим їх застосуванням.
Ціннісно-орієнтаційна діяльність	У процесі роботи над проєктом важливо не тільки розвивати відповідні вміння, збагачувати дітей знаннями, а й формувати усвідомлене, емоційно-ціннісне ставлення до об'єкта проєктування й отриманому досвіду. Це одне з найважливіших завдань педагога-організатора проєктної діяльності.
Навчальна діяльність	У процесі реалізації роботи над проєктом у дітей формуються проєктні вміння (організаційні, комунікативні, творчі, презентаційні, оціночні), які, по суті, є метапредметними та відповідають усім групам універсальних навчальних дій.
Комунікативна діяльність	Організація проєктів у початковій освіті обов'язково повинна починатися з колективних та групових проєктів, так як це сприяє ефективному формуванню проєктних умінь. Отже, діти занурюються в ситуації спілкування з дорослим і однолітками.
Творча діяльність	Особливість проєктної діяльності полягає в тому, що її результатом є конкретний продукт. Тому в початковій освіті проєктна діяльність часто пов'язана саме з творчою діяльністю – малюванням, ліпленням, моделюванням та ін.

Проектна діяльність учнів початкової школи може бути реалізована як у позарочній, так і в урочній діяльності. Педагоги початкової школи часто виносять проєктивання за межі роботи на уроці, вважаючи даний вид діяльності витратним за часом. Розглянемо можливості реалізації проєктної діяльності під час уроків.

Серед навчальних дисциплін, сприятливих для організації проєктної діяльності учнів початкової школи, виділили такі: «Технології», «Образотворче мистецтво», «Я досліджую світ», «Читання».

Технології – особлива навчальна дисципліна, що передбачає дослідницьку (знайомство з різними матеріалами та їх властивостями) та креативну (виготовлення виробів у різноманітних техніках із різних матеріалів) творчу діяльність. Аналіз діючих авторських програм із технології для початкової школи (Н. Роговцевої, О. Куревіної, Н. Конишевої, Є. Лутцевої та ін) показав, що автори виділяють проєктну діяльність як провідну при вивченні дисципліни «Технології» у початковій школі.

Слід підкреслити, що при організації проєктної діяльності позиція педагога також змінюється з позиції керівника та транслятора знань на позицію організатора, помічника.

Задля більшої успішності цілого класу в засвоєнні матеріалу вчителю бажано побудувати такий освітній процес, у якому кожен учень, незалежно від його потенціалу, вестиме активну пізнавальну діяльність. На мій погляд, таку можливість дає грамотно сплановане і реалізоване на уроках поєднання різних форм організації діяльності учнів, що дозволяє розкрити для всього класу значимість вчення, показати взаємозв'язки питань, що вивчаються, і можливості докладання теорії до практики. Відчуваючи відповідальність перед класом при фронтальній роботі, обмінюючись досвідом, передаючи чи переймаючи його, з однокласниками у груповій роботі, виконуючи посильну діяльність при індивідуальній роботі, учні початкової школи отримують комфортніші умови для успішного засвоєння знань за програмою.

Метод навчального проєкту сприяє розвитку самостійності учня, всіх сфер його особистості, забезпечує суб'єктність учня в освітньому процесі, отже, проєктне навчання може розглядатися як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів та підвищення якості процесу освіти.

Сьогодні метод проєктів розуміється не тільки як один із способів організації взаємозалежної діяльності вчителя і учнів («метод навчання»), а й як цілісна «педагогічна технологія».

Головна педагогічна мета будь-якого проєкту – формування різних ключових компетенцій, під якими в сучасній педагогіці розуміються комплексні властивості особистості, які включають взаємопов'язані знання, уміння, цінності, і навіть готовність мобілізувати їх у необхідній ситуації.

Розглянемо один із способів активізації та інтенсифікації пізнавальної діяльності та підвищення якості освітнього процесу у учнів початкової школи – проєктну діяльність.

Використовуючи дані літератури [3, 7, 12, 19, 21, 24–26] та особистий досвід на прикладі освітнього проєкту з курсу «Технології» розглянуті цілі та завдання проєкту для учнів початкової школи з навчального предмета технології, алгоритм роботи педагога під час проєктної діяльності, значення проєктної діяльності для учнів початкової школи. Показано, що проєктна діяльність – один із ефективних способів підвищення якості освіти учнів початкової школи.

Розглянуто проєкт для учнів початкової школи з освітнього предмета технології.

Мета даного проєкту: навчити учнів здобувати знання самостійно та застосовувати набуті знання для вирішення нових пізнавальних та практичних завдань.

Завдання проєкту:

1. Навчити учнів планування освітньої діяльності виходячи з проблеми, що виникла.
2. Формувати вміння та навички роботи в парах, групах.
3. Розвивати комунікативні навички та вміння.
4. Розвивати вміння орієнтуватися в інформаційному просторі.
5. Здійснювати керівництво виконання короткострокових проєктних робіт учнів, які проводяться під час уроку.

Алгоритм роботи педагога під час проєктної діяльності:

I етап. Готуючись до такого уроку, вчитель чітко визначає, що саме повинен робити кожен учасник – і учні, і вчитель, щоб досягти мети, поставленої на початку роботи над проєктом. Від вчителя потрібно вміле підведення до проблеми, уміння зацікавити, мотивувати дітей. А робота з учнями початкових класів потребує особливого підходу, чуйності, включення ігрових моментів.

II етап. На наступному етапі вчитель організує групову роботу, допомагає розподіляти обов'язки групи, продумувати хід діяльності, обговорювати методи дослідження.

III етап. Потім, також під умілим керівництвом вчителя, яке діти не повинні помічати, в них має створюватися враження, що вони самі ведуть урок,

керують процесом, аналізують і систематизують отримані дані.

IV етап. Після підбиття підсумків роботи кожної групи підводиться загальний результат і оформляється висновок. Закінчується урок рефлексією.

Продуктами проекту є освітньо-дидактичні матеріали, методичні та технологічні матеріали, вироби, буклети, що були створені під час реалізації проекту.

Результатом роботи на уроці технології зазвичай є конкретний продукт у вигляді оформленої інформації або виробу. Цей результат виходить під час проходження конкретних етапів роботи. Цим уроки технології і сприятливі для проектної діяльності – педагог може роботу над кожним виробом представити як міні-проект: від етапу проблеми та задуму до етапу презентації готового продукту. Якщо робота над виробом складна, вона перетворюється на повноцінну проектну діяльність.

Етапи роботи над виробом та етапи роботи над проектом представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Зіставлення етапів роботи над виробом на уроках технології та етапів проектної діяльності у початковій школі

Етапи роботи над виробом на уроці технології у початковій школі	Етапи роботи над проектом у початковій школі
Вибір теми, технологія виготовлення виробу	Вибір теми, постановка проблеми
Постановка мети	Постановка мети та завдань
Аналіз зразка виробу (завдання): визначення матеріалів, інструментів; визначення дій роботи над виробом та їх послідовності	Вибір способів діяльності, розподіл дій, вибір коштів
Практична діяльність із виготовлення виробу	Здійснення діяльності з реалізації проекту
Показ (презентація виробу)	Презентація результатів проекту
Оцінка результату щодо зразка та завдання	Аналіз результату щодо очікуваного

Вдалим є погляд Є. Лутцевої на етапність роботи над проектом на уроках технології [7].

1-й етап. Розробка проекту.

1. Цілепокладання.

2. Визначення об'єкта та напрямків діяльності:

- виріб або інформація;
- якою є конструкція виробу або форма подачі інформації;
- які матеріали використовувати;
- замальовки, схеми, ескізи, креслення об'єкта;
- вибір кращого варіанту.

3. Осмислення технології виготовлення:

- технологічна послідовність виконання;
- можливі конструкторсько-технологічні проблеми;
- як вирішити ці проблеми;
- інструменти.

2-й етап. Виконання проєкту.

Втілення задуму:

- виготовлення виробу або підготовка інформації;
- доповнення, виправлення (в конструкцію, форму, технологію).

3-й етап. Захист проєкту.

При захисті важливими є відповіді на такі питання:

1. Що вирішили робити і для чого?
2. Як народжувався образ об'єкта?
3. Які проблеми виникали та як вони вирішувалися?
4. Що отримали?

Тут представлені можливі продукти проєктної діяльності (виріб або інформація) та чітко визначені дії дітей та питання, що дозволяють організувати захист проєкту. Але відсутній етап, пов'язаний із оцінкою результату і самого процесу роботи над виробом, який є необхідним.

По таблиці 1 можемо прослідкувати інтеграцію різних видів і характеристик діяльності учнів початкової школи у проєктній діяльності.

Проектну діяльність можна розпочинати з учнями, починаючи з 1 класу.

На уроках технології реалізую короткострокові освітні проєкти. Зрозуміло, робота над монопроєктами не виключає застосування знань з інших галузей для вирішення тієї чи іншої проблеми.

Як було зазначено, можливості методу проєктів для розвитку учня початкової школи виявляються через аналіз структури діяльності вчителя та учня, яка суттєво відрізняється від структури їх діяльності при традиційній організації освітнього процесу. Учень у проєктній діяльності визначає мету, відкриває нові знання або способи дії, експериментує, вибирає шляхи вирішення поставленої цілі, робить активні дії, несе відповідальність за свою діяльність, тобто є суб'єктом діяльності. Вчитель, у свою чергу, допомагає учневі визначити мету діяльності, рекомендує джерела отримання інформації, пропонує можливі форми роботи, сприяє прогнозуванню результатів, створює умови для активності учня, допомагає оцінити отриманий результат і виявити недоліки, тобто є партнером учня.

Таким чином, у процесі проєктної діяльності в учнів початкової школи

формуються наступні вміння:

- вміння соціальної взаємодії (співпрацювати в процесі освітньої діяльності, надавати допомогу товаришам та приймати їх допомогу, стежити за ходом спільної роботи і спрямовувати її в потрібне русло);
- дослідницькі (розробляти ідеї, обирати найкраще рішення);
- інформаційні (самостійно здійснювати пошуки потрібної інформації; виявляти, якої інформації або яких способів дій бракує);
- оціночні (оцінювати хід, результат своєї діяльності та діяльності інших);
- презентаційні (виступати перед аудиторією, відповідати на незаплановані питання, використовувати різні засоби наочності, демонструвати артистичні можливості);
- рефлексивні (відповідати на запитання: «Чому я навчився?», «Чому мені необхідно навчитися?»); адекватно вибирати свою роль у колективній справі);
- менеджерські (проєктувати процес; планувати діяльність – час, ресурси; приймати рішення; розподіляти обов'язки при виконанні колективної справи).

Проектна діяльність на уроках у початковій школі вирішує декілька завдань:

1. досягаються освітні (предметні) завдання уроку – діти в активній діяльності засвоюють необхідні знання.
2. Реалізуються метапредметні завдання за рахунок формування проєктних умінь, які є універсальними освітніми діями.
3. Об'єкт або процес, що лежить в основі проєктування, а також отримані знання та досвід стають для дітей ціннісними, тому що учні ставляться до роботи не формально, а додають фантазію, старання, включають емоції.
4. Формування уявлень про проєктну діяльність та проєктні вміння дозволяє у майбутньому учням самостійно працювати над проєктами вже з будь-яких дисциплін.

Оцінка проєктної діяльності здійснюється в ході спільного обговорення учнями та вчителем результатів та процесу роботи над проєктом. При цьому вчитель направляє бесіду таким чином, щоб були обговорені та відзначені вміння кожної з груп загальноосвітніх умінь (комунікативні, організаційні, інтелектуальні).

Виконувані учнями початкової школи проєкти (не тільки з предмету «Технології») можуть відрізнятися один від одного за наступними ознаками:

- 1) результатом: вироби (іграшки, книги, малюнки, костюми, макети, моделі тощо); заходи (вистави, концерти, вікторини, КВК, покази мод тощо);
- 2) кількістю дітей: індивідуальна, парна, групова чи колективна діяльність;
- 3) тривалістю (від кількох годин до кількох місяців);
- 4) кількістю етапів та наявністю проміжних результатів (наприклад, під час підготовки вистави як окремих етап можна виділити підготування костюмів);
- 5) набором та ієрархією ролей;
- 6) співвідношенням часу виконання дій у школі та поза школою;
- 7) необхідністю залучення дорослих.

Проектна діяльність, будучи інтегративною діяльністю, забезпечує занурення учнів у різноманітну активну діяльність, вирішує завдання засвоєння предметних знань різних дисциплін, дозволяє формувати універсальні освітні дії проектного характеру. Важливо, що завдяки проектній діяльності діти стають активними учасниками освітньої діяльності під час уроку. Якщо проектна діяльність буде успішно організована не лише у позаурочний, а й під час уроків, це дозволить педагогам зробити освітній процес більш цікавим та ефективним.

Висновки. Дитинство – це період життя, коли кожна людина – дослідник і першовідкривач. Саме в початковій школі діти найбільш «відкриті» для нових знань і педагоги повинні створити повноцінні умови для формування вміння вчитися та розвитку освітньої мотивації в учнів початкової школи.

Проектна діяльність учнів не є принципово новою темою в освіті. Так метод проектів застосовувався у радянській школі. Але це призвело до зниження рівня загальноосвітньої підготовки дітей. Цей метод було виключено зі школи. У той же час педагоги інших країн, де метод проектів застосовувався, вважають, що його необхідно застосовувати на додаток до інших видів навчання.

Проект – це спосіб освіти. На етапі розвитку освіти навчання у проектній формі не заперечує систематичного засвоєння знань. Такий вид діяльності сьогодні активно використовується в освітньому процесі та дозволяє дітям здійснити перші досліди самостійної роботи. Він може бути ефективно використаний при вивченні курсу «Технології», може застосовуватися на уроках та позакласній роботі, орієнтований на досягнення цілей самих учнів, формує наймовірно велику кількість умінь і навичок, формує досвід діяльності. Вміння та навички, отримані в роботі над проектом, допомагають дітям у подальшій освітній діяльності. Вони впевненіше почуваються під час уроків, не бояться публічних виступів, вміють відстоювати власну думку і позицію. Вважаю, що головною перевагою проектного навчання є те, що учень орієнтується на створення освітнього продукту, а не на просте вивчення певної теми.

Підсумовуючи, зазначу, що за умов переходу на Державний стандарт початкової освіти організація проектної діяльності учнів початкової школи забезпечує формування універсальних освітніх дій дітей, виховання відповідальності за власний освітній досвід, прийняття рішень, подальшу освіту, духовно-морального виховання. У разі правильної організації проектної діяльності діти непомітно собі опановують моральними нормами, засвоюють моральні вимоги, в них розвиваються моральні почуття, закріплюються певні форми поведінки, тобто. формуються так звані «моральні звички». Працьовитість, відповідальність, самостійність, активність, ініціативність – такі якості особистості опановують учні внаслідок залучення їх до проектної роботи. Виконуючи проекти у групах, діти сильні та слабкі мають можливість розвинути лідерські якості. Участь у проектній діяльності підвищує впевненість у собі, що дозволяє успішніше вчитися. Скільки радості відчуває учень, коли він перебуває у пошуку разом із учителем. Що може бути цікавішим для вчителя, ніж стежити за роботою думки дітей, іноді спрямовувати їх шляхом пізнання, а іноді й просто не заважати, зуміти вчасно відійти убік, дати дітям насолодитися радістю свого відкриття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горячев А. Проектна діяльність в освітній системі «Школа 2100». *Початкова школа плюс До и Після*. 2004. (№ 5). С. 8–15.
2. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика : монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. Хмельницький : ТУП, 2002. 334 с.
3. Ігошина Н. Проектна діяльність у педагогіці саморозвитку. *Початкова школа плюс До и Після*. 2014. (№1). С. 68–73.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
5. Кравцова А. Проектування як метод діяльнісного пізнання. *Відкрита школа*. 2008. (№ 5). С. 63–68.
6. Лебедев О. Компетентнісний підхід в освіті. *Шкільні технології*. 2004. (№5). С. 3–12.
7. Лутцева О. Технологія: сходинки до майстерності. Томськ, 2011.
8. Манько Н. Теоретико-методичні аспекти формування технологічної компетентності педагога : автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.01. Уфа, 2000. 37 с.
9. Маркова А. Психологічний аналіз професійної компетентності вчителя. *Радянська педагогіка*. 1990. (№ 8). С. 82–88.
10. Матяш Н., Симоненко В. Проектна діяльність молодших школярів. Москва : Вентана-Граф, 2007.
11. Никифорова О. Формування технологічної компетентності вчителя у системі підвищення кваліфікації : автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.01. Чита, 2007. 42 с.
12. Німаєва О. Проектна діяльність у початковій школі. *Проблеми та перспективи розвитку освіти* : матеріали VI Міжнар. наук. конф. м. Пермь, квітень 2015 р. Пермь : Меркурій, 2015. С. 182–184.
13. Обухов А. Дослідницька діяльність як спосіб формування світогляду. *Народна освіта*. 2012. (№10). С. 158–161.

14. Пахомова Н. Метод навчального проєкту в освітньому закладі : навч. посіб. Москва : АРКТІ, 2003. 110 с.
15. Полат Є. Метод проєктів. Сучасна гімназія: погляд теоретика і практика. Томськ, 2000. 347 с.
16. Пометун О. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2005. (№ 23). С. 18–24.
17. Равен Дж. Компетентність у сучасному суспільстві. Виявлення, розвиток і реалізація. Мінськ : Когіто-Центр, 2002. 395 с.
18. Савенков А. Навчальні дослідження в початковій школі. *Початкова школа*. 2010. (№ 12). С. 101–108.
19. Сазанова А. Генезис і сутність поняття «проектна діяльність». *Психологія, соціологія і педагогіка*. 2012. (№ 6).
20. Селевко Г. Енциклопедія освітніх технологій. Москва : НІІ шкільних технологій, 2006. 816 с.
21. Семенова Н. Питання організації проєктної діяльності у початковій школі // *Вісник Томського державного педагогічного університету*. Томськ, 2012. Вип. 11.
22. Сластьонін В. Педагогіка : навч. посіб. Москва : Академія, 2002. 576 с.
23. Ступницька М. Нові педагогічні технології: вчимося працювати над проєктами. Ярославль : Акад. розвитку, 2008. 255 с.
24. Федь В., Федь І. Інформаційно-комунікаційні технології у формуванні технологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Information and innovation technologies in education*. Katowice, 2018. С. 462–472.
25. Федь І., Плахотський О. Особливості організації проєктної діяльності учнів початкової освіти (на прикладі курсів «Технології» та «Образотворче мистецтво»). *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя : КПУ, 2022. Вип. 82. Т. 3. С. 69–73.
26. Хуторський О. Дидактика: стандарт третього покоління : підручник. Пітер, 2017. 720 с.